

tilk. A' műveletlen ember' leginkább érzett szükség-
ségei közül egy volt a' jövődö' megtudása, en-
nek megjelentését várta ő kíváltképpen isteneitől,
nem mivel a' jövődö' megtudását azoknak által-
lyában tulajdonította, hanem mivel képzete sze-
rint azoknak még is előre tudni kell, mit fognak
ez vagy amaz esetben ő reá nézve cselekedni,
ezt várta ő isteneitől különbféleképpen, ezt vár-
ta álmaiban is. Utóllýára ha tekintetbe vesszük,
hogy legnagyobb csuda lenne, ha soha egy álmom
vagy egy álmom fejtés se tellyesednék bé, hogy
mindég voltak csalafinták és lesznek is, kik az
emberek' együgyűségét 's gyengességét hasznokra
tudják fordítani; ezeket mind össze vévén kön-
nyen megfejtethetők az álmokban hívésnek közön-
séges elterjedését.

Bitnicz, Szomb. Prof.

4.

A' Búza nem változik által konkolyjá.

Az el múlt két esztendőekben felette sok
konkoly lévén a' búza között, midőn a' köze-
lebb múlt őszön majd fele konkolyt kelle el vet-
nünk (mint hogy a' jég szörnyűképpen el vág-
ván Julius' 11-dikén határunkat, külömben is a'
szükség mindenfelé uralkodván, tiszta gabonát
sem nem vehettünk, sem nem vethettünk) ta-
lálkoztak olyanok, kik tulajdon tapasztalásaik-
ból akarták bizonyítani; hogy ez előtt jó darab
idővel majd hasonló nyomorúság nyomván ezt
a' Tájéket, jó reménység fejében, rész szerint
majd konkolyból álló magokat vetettek el, majd
más földjőket szép búzával, és el következvén

az aratásnak ideje, alig lehetett *egygyiket a* másiktól meg különböztetni — *eszerint* állott az az igen régi, nem csak a Fizikusok iskolájában, hanem majd minden beszélgetésekben elő fordulni szokott kérdés a konkoly eredetéről; hogy t. i. Valíyon mindég tulajdon magvából származik e a konkoly, vagy pedig sokszor az elfajuló búzából is? Mellről mint hogy régi időkől fogva fenn vagynak az ellenkezések, alig lehet reményleni; hogy bizonyos okokkal s kétségtelen tapasztalásokkal bé lehessen bizonyítani azok ellen, kikben meg rögzött az a hiedelem, hogy a búza el változik konkollyá, azt az igazságot; hogy nem változik által; hanem minden időben konkolyról konkoly, búzáról búza terem: mind az által a mit én erről olvastam, és a mit magam állhatatosan hiszek, kívánom itt elő adni két egy mással e felett ellenkező vélekedésű embereknek egygyütt beszélgetésekben.

A búzának konkollyá való által változását nem hívó ezt a kérdést teszi először is az azt hívők eleibe:

Kérdés. Talán hiszed; hogy a búza konkollyá változik?

Felel a hívó: Hogy ne hinném, mikor látom; hogy közönségesen minden Szántó-vetők azt hiszik s állítják.

Nem hívó. Derék Fizikusokat hozol fel, kiknek állításánál fogva ezen hihetetlen által változást kelljen hinnünk.

Hívó. Én senkit sem ítélek meg vetendőnek, annyival kevésbé a Parasztokat a Fizikusokban, mert azt ítélem; hogy minden Fizika tapasztaláson fundáltatik, nem látom pedig al, hogy a veteményekben honnan lehetne bizonyosabb tapasztalást várni, mint a Parasztoktól. Ezek

a' valósággal tapasztalt Filozófusok, kiknek jegyzéseiket midőn ti össze gyűjtöttétek, és olyan rendbe szedtetétek, hogy emezek amazoknak magyarázására valami világosságot nyújtsanak, akkor neveztetétek Fizikusoknak, valamint Építő Mestereknek azokat nevezzük, kik a' fákat, téglákat, 's más egyebeket, mellyeket a' munkások össze hordottak, hasznos és szép módon el rakják,

Nem-Hívó. Én sem vetek meg senkit, és úgy ítéllek; hogy mindeneket meg kell hallgatni; de minden kinek jegyzéseihez nem általján fogva bizom. És a' mint tudatlan Építőnek tartatnék az, ki a' gyenge, és erős materiát egygy formán alkalmaztatná; úgy okatlanul filozofálni itélem azt, ki a' mindenünne össze gyűjtött tapasztalásokkal meg választás nélkül él a' Fizika' fel építésére. Meg kell előbb fontolgatni, minekelőtte beveszen az ember valamit. Így az el konkolýosodó búzáról való vélekedést is előbb okossággal ki kell kímélni! Mert ha minden meg ítélés és meg vizsgálás nélkül igazaknak veszed, a' miiket a' Parasztok állítanak hogy meg jegyzettek, valóban éppen olyan bizonyos leszel a' Fizikád, mintha azoknak mende mondásjokból História tinálsz. Felette könnyen hívó Filozófusok ezek, és tudatlanok a' Természet' Törvényeiben, kötelesség nélkül a' nem okokat okoknak esmerik. Ha ezeknek hitelt adsz, a' leg meszszebb lévő csillagok' rosszsz bé folyásaitól rettegsz, jó bé folyásaitól mindent vársz. Semmi paraszti munkához nem fogsz, ha taak a' Hald meg nem engedi, semmi jóvendülés módját hátra nem veted, az éjjeli lelkektől 's boszorkányoktól félsz, mert mind ezek — ha a' Parasztokra hallgatsz, másod-
 ők, harmadik nagy apjainak sokféle tapaszt-

talásaikkal meg erősítettnek. — és ezt ők tapasztalásnak nevezik.

Hívó. Hagyjuk el hát azokat a' babonásokat! De hát vallyon szint úgy meg utálok a' ama régi, plántákról író Theophrastust, a' Természeti História leg gazdagabb Íróját Pliniust, és az Orvosi Tudománynak Hypocrates után, második szeme fényét Galénust? a' fővész Tudomány' Fejedelmét Dioscoridest? és a' Paraszti dolgoknak számtalan Íróit 's Commentatorait?

Nem hívó. Rettentő sereget hozol elő, melly ellen ha hasonlót, vagy még nagyobbbat nem állíthatnék, el nyomattatván a' számtól, 's meg győzöttetvén a' tisztelettől, meg kellene magamat adnam. De míg látom; hogy Dioscoridesnek Vallisner, és Scheuchzer, Pliniusnak Buffon, Galénusnak Linné és Browall, Theophrastusnak Geszker és Salvagiuss ellent mondanak és míg látom; hogy a' mai jelesebb Fizikusok a' paraszti majorság' Íróinak 's Commentatorainak éppen nem pártfogói, addig értelmemtől el nem állok. Am győzzenek meg bennünket a' régiek elmésséggel, Oratoriával, Disputatioval, Próza, 's Versírásbéli ékességgel, faragással, festéssel, építés mesterségével: de valójában a' tapasztalásban vigyázóbbak, a' jegyzésben vagy észre vevésben szorgalmasabbak, a' filozofálásban tisztábbak vagyunk. Az újjabbak szorgalmatossága sokakat meghomályosított, és sok hamis vélekedéseket, mellyelkel el borítottatott, ki küszöbölt a' Fizika' határaiból, mellyek a' Régiektől vaktában felvétetvén, azoknak a' Természet' esmeretében való előmenetelelnek nagy akadályára voltak. Illyenek p. o. ezek: hogy a' rothadtságból férgek, a' szennyekből, szemetekből egerek, Bika

vérből méhek, a' búzából konkoly származhatik. Mennyivel helyesebben tselekedett a' V i l á g' Megváltója, midőn ezt a' csudát még csak a' Példa Beszédben sem vette fel. Mert a' midőn Máté 13. azt mondja: hogy a' Gazda fel ébred-
vén búzájában konkolyt talált azt nem az el-
változó búzának; hanem a' vető ellenségnek tu-
lajdonítja, midőn az emberek aludnának.

Hív ő. Oh meg átkodott Filozófus! Gondold meg kérlek mind az által, hogy az ilyen vélekedés nem ok nélkül származott a' Föld mi-
velők eszékben, 's onnan nem ok nélkül ment ál-
tal a' Filozófusok' könyveikbe. 600. Tapasztalások 's több Századok' jegyzései ezek. Mi bizonyosabb? Mi nyilván valóbb annál; hogyha a' szántó földeket rosszszúl mivelik, ha komor és
essős tél van, ha leg tisztább búzát vetnek is,
még is sok konkolyt termenek. Halljad tsak!
mit mond e' felől Galenus Nicon az ő apja
eggykor búzát és árpát vetvén, meg tisztította
minden egyéb köztte lévő magvaktól; hogy bi-
zonyosan végire járhatna: Vallyon el változá-
sokkal származik e' a' konkoly és a' vad zab? vagy
pedig ezek is tsak tulajdon magvokból lesznek?
's mi lett a' ki menetel? A' búzában sok lett a'
konkoly, az árpában pedig a' vad zab.

Nem hív ő. Eredj tovább 's ne hallgasd
el; hogy a' Galénus' apja azt is tapasztalta;
hogy a' lentse ragadó fűvé változott. Sennert
pedig azt; hogy a' búza tönköllyé a' répa re-
tekké, 's higgy Mathiolusnak, ki azt állít-
ja, hogy a' vízi lentse vízi tormává, e' pedig mén-
tává változik. Higgy végre Ovidiusnak, ki
azt írja; hogy Dafne borostyánná, Hyacint-
hus hasonló nevű plántává, Clytia pedig napra
forgó virággá változtanak! — Nevetsz! — meg-
mutatom mindazáltal; hogy a' Poéták' meséinél,

ha nem tsalatkozom, alig ha hihetőbbek a' te Fizikusaid' beszédjeik. De elébb megmagyarázom a' konkolyról való tapasztalást azon földben, melly tiszta búzával vettetett bé.

Mindennek előtte tagadom; hogy tiszta búza lett volna, mellyet legtisztábbnak mondanak a' Parasztok, hogy vetettek, 12 mérő igen tiszta vetni való búzában, a' mint mondák, egy mérőnek negyed része konkolyt talált egygy Barátom. Egygy konkoly tehát 47. búza szem közzé kevertetett. Tegyük fel; hogy 50. vagy 100. szem közzül egygy tsak a' konkoly, — minthogy a' konkoly sokkal termékenyebb a' búzánál, már által láthatod, honnan van a' vetés' hibája. Azt pedig sokkal veszedelmesebbnek fogod tapasztalni, mint látszik első tekintettel, ha figyelmezel, nem tsirádzik ki negyed része is, a' többit vagy a' madarak, vagy a' hangyák, vagy a' férgek megeszik, vagy az ártalmas füvek, vagy a' korábban nevelkedő magvak elfojtják, vagy az igen nagy záporok 's más történetek miatt elvész. A' melly szerentsétlenségektől menttebbek a' konkoly magvak, mint a' mellyek keményebbek 's nem is olyan chetők. Ihol van az első rossz! — a' honnan már láthatod részint, miért hogy a' gazdagabb 's szorgalmatosabb szántó-vetők' aratásaik kevésbbé változnak el, mert tisztább magot vetnek nagyobb gondal, vagy pénzen szereznek, megemlékezhvén a' régi példa Beszédéről: a' mint vetsz, úgy aratsz.

Hívő. Semmit sem tesz ez a' Nicon' tapasztalása ellen.

Nem hívő. No mondok hát olyakat, mellyek közelebbről illetik. Tegyük fel; hogy a' gazda olyan gondos volt; hogy tsak egygy szem konkolyt sem hagyott meg vetni valója között, ne hidd mindazáltal mint ha éppen tiszta volna a'

szántó-föld ezen magtól, már a' trágyázás által behintetett azzal a' föld, midőn a' majoros trágyázván kövéredni gondolja földét, ganéjt, csűröknek 's istállóknak szemetjeit, polyvát 's egyebet hordván földjére, nem tudva ezt a' szerenstelen ragadó nyavalyát belé viszi, melly, az essőzés által, hantjai széllyel zúzódván, ki kél.

Van még harmadik oka is a' vetések között nevedő konkolynak t. i. ott maradt a' fellyebb való esztendőkben. Elsőben nem aratódik, majd azután, minthogy a' búzánál hamarébb nevedik, ha az idő kedvez, értt magvait kihúllatja, vagy a' szél szárát hajtogatván, vagy az aratók kirázván a' földre hűll, és ott nyugszik, és ha a' jövő esztendőben abba a' földbe nem vetnek is, két esztendeig is ott el áll, majd azután a' vetendő búzával megnevedik. A' szárazabb esztendőkben alig nevedik szára egygy lábnyi magasságra, azért is az aratók a' nagyobb szárú búzával nem fogják össze; hanem lábaikkal le tapodják, és észrevehetetlenül a' földön hagyják a' jövő esztendő' kárára 's veszedelmére.

Ne is mond azt; hogy a' konkoly a' földben elvész, mert sok tapasztalás után bizonyos; hogy némelly földbe rejtődött magok, nem tsak két, hanem több esztendőig megvagynak, tenyésző voltokat megtartják, és akkor jönnek elő mikor alkalmas idő jár rájuk. A' mi a' konkolyt magát illeti, minthogy aszszú és kemény mag, és a' melly gyakran az állatok' gyomraiban sem meg nem romlik, sem tenyésző voltát el nem veszti, kétség kívül a' szántó földeknek szárazabb helyein, és a' meg nem miveltt zuglyain bátorságban 's épségben igen sokáig megmarad, kivált a' száraz időkben. De midőn az eke a' földet forgatván, neki alkalmasabb helyre vitetett által, és a' tenyésztető essöt elkezdette bé

inni, először meglágyúl, megdagad, majd kikelvén, szárba indul 's elrútitja az aratást. Innen van; hogy a' kaszállókban alig lehet valaha konkolyt látni, noha tellyesek ezzel az ártalmas maggal. Innen van; hogy a' szárazabb földeken 's esztendőkből ritkán vétetik észre, midőn ellenben az igen nedves mezőkön bújálkodik, a' búza' nagyságát nem tsak eléri, hanem még is haladja, elfedi, elnyomja.

Végre — hogy elhallgassam azt — hogy a' konkolyt a' szomszéd szántó földekről által hordják a' mieinkre a' madarak, a' záporok folyási, a' szeles zivatarok — említem; hogy gyakran a' valóságos konkollyal össze zavartatik bizonyos konkoly fű, melly a' konkolyhoz minden módon hasonló az egygy gyökerét kivéven, melly szünet nélkül van, 's nem könnyen pusztíttathatik el. Az ilyen fű a' sovány és rosszszűl miveltt földekben szokott uralkodni, és a' kényesebb plántákat, minémű a' búza is, gyakran el öli és az eredéskor elfojtja.

Hív ő. Elégge megmutattad, hogy a' Galénus' Apja meg lehetett hogy az egész szántóvető sereggel egygyütt megtsalattatnék, — de hogy megtsalattattanak volna, azt tsak ugyan még meg nem mutattad. Hogy szántó földjeikben nevekedve találtak konkolyt vagy búzával egygyütt a' melly vettetett, vagy ganéjjal hintetett, vagy régen ott maradott, vagy a' mindenkori gyökérből eredett, vagy a' szomszéd földekről hordatott — ez mind meg lehetett megvallom. De még mind ez meg nem tilt; hogy higgyük a' Búza elfajulását, romlását.

Nem hív ő. Én sem mást akartam mind eddig mutogatni, hanem tsak azt: melly keveset tesz a' Parasztok' tapasztalása ezen elváltozás' erősítésére. Melly kétségeskedéshez még az is

hozzá járul; hogy állhatatlan és igen bizonytalan a' búza' elfajulásáról a' szántóvetők' állítása. Ezek egyedül csak azt akarják; hogy a' búza konkollyá válik, 's majd ismét vissza változik búzává. Mások meg azt állítják hogy a' búza rozsza, tönköllyé, árpává változik, az árpa zabbá, a' zab vad zabbá, mások pedig tagadják. Melly vélekedések' külömbözőségéből mit hozhatsz ki egyebet; hanem hogy a' tapasztalás immel ámmal tétetett. Nohát nagyobb gonddal 's szorgalmatossággal kell utánna járni.

Hívő. Nem hiszem, hogy annyi sok szorgalmatos Jegyzők ezt a' leg hasznosabb tapasztalást el mellőzték volna.

Nem-hívő. Sőt inkább csak egygy hitelre méltó szántó-vetőt sem esmértem, sem olyat, ki arról írt, nem olvastam, a' ki tapasztalván, a' mint kellene, a' dolgot, a' ki menetellel bé bizonyította volna. Sokat nevezhetek, kik haszontalanul igyekeztek. Malpighius azt mondja; hogy sem neki, sem barátinak a' tapasztalás ki nem ütött. Ugyan azt vallja Tanara a' szántás-vetésnek leghiresebb mestere az Olaszoknál. Vallisner sokat járván utánna, semmi el változást nem vehetett észre. Camerarius három esztendő alatt mind nedves mind száraz időkben haszontalanul próbálta. A' két Botiusokat se jutalmazta semmivel iparkodások. Browall azt mondja; hogy mind maga mind mások több földeket szorgalmasan megpróbáltak, de haszontalanul.

Hívő. Legyenek azok úgy, a' mint mondod! De Pradélius a' Paraszti Teátromnak nem megvetendő Írója azt állítja; hogy ő búza kalászról konkolyokat szedett. Johnsonus azt írja; hogy mutattak néki olyan búza kalászt, mellynek közepe táján 3. 4. tökéletes zab szemek nőttek.

Wormius azt mondja; hogy látott olyan kalászt, mellyen egygy felől árpa, más felől rozs volt. Genevában sok esztendőkké az előtt láttak olyan két azon egygy magról eredett kalászt, mellynek egygyike búza, másika konkoly volt.

Nem hívő. Azok a Történetek, mellyeket említesz, a legkritikábbak közzül valók, és a természet szokott törvényeitől el távozó, mellyekről, hanemha a dolgot mélyebben meg vizsgáljuk, valamit állítani mindég vakmerőségnek ítélem. Azt meg tanúltam; hogy a Fizikusnak mindég előtte kell tartani azt; hogy keveset külömböz a semmi tapasztalástól az, a mit csak egygyetlen egygy tapasztalás. Külömbkülömbféle okokon láttatik változni a Természet folyása, és a tsudákban 's szokatlan látottakban külömb külömbféle tsalárdságok lehetnek. — hogy ne mondjam azt — hogy azoknak hívására, mellyek tsudálatosok, kelletinél hajlandóbb az emberi Nemzet. Sokáig meg tsalt már a tsak igen tsékély hasonlatosság, vagy tökéletlen olyanformaság. Így Pradélius a hideg harmat által félig meddig el sűtött, 's más képpen meg romlott búza szemet konkolynak tarthatta, mellyet a búza kalászból ki zsűrmolt. Vagy meg lehet; hogy konkolyok voltak; de nem a búza kalászban termettek; hanem hozzá ragadtak. E' legyen a Johnson észre vételéről is az ítélet. A Wormius rész szerint rozsos, rész szerint árpás kalászszárol úgy vélekedik Linné; hogy az nem közönséges árpa kalász volt, esmérte azt Linné, mellyet ő két nemű virágúnak 's le héjolt magúnak nevezett Láttathattak is ugyan azon szemből tsirázni két külömböző szárok, mellyeknek gyökerei 's alsó részei valamelly természeti bé oltás által össze forradtak, melly nem egyszer esik meg, mikor t. i. szoros helyen bő-

ven terem. De hogy az ilyen ritka történetek, mellyek tsudáknak tartathatnak, a' búzának konkollyá való változását éppen nem bizonyítják, eléggé láthatod. Azon egygy kalász teremhet két-féle öszve zagyváltt magokat, de mindég különbözö szárazakon. — És ugyan mit is lehetne azon által változásnál különösebbet költeni, melly inkább ellenkezzen a' Természet' állandóságával, melly szerént az állatok tőlök különbözöt nem nemzhetnek, sem a' plánták más fajú plántákat nem hozhatnak? ki hinné ha valaki esküvéssel erősitené is; hogy a' fige fa szőlöt, a' szőlő-veszsző pedig figéket terem!

A' Fűvész Tudománynak Tanítói haszontalan igyekeznének annyi munkával a' Plántákat Rendekre Nemekre Fajokra elosztani, mert semmire se boldogúlnának, ha valamelly történetes elfajzással ezek amazokká által változnának. Ha retek magvakat vetnél a' földbe, nem tudnád, ha vallyon nem káposztád lenne é belőle? a' szilva magból nem szilfa lenne-é? Mit nevéthetnél inkább, mint azt; hogy ezek a' Természet' Törvényeivel annyira ellenkezniének? de a' mellyet említeni se méltó, sem hallani.

Megakarta t. i. határozni 's meg is határozta az Isten a' fajoknak számát, mellyeket kezdetben teremtett; 's tulajdon magvaikkal megajándékozta; hogy századonként terjedniének 1. M o s. 1. 12. melly hatalmas parantsolatnak engedelmeskedvén a' Plánták tsiráztak, magvakat hoztak, mellyekből ismét hasonló plánták születniének, 's hasonló magvakat hoznának, míg a' Föld tartana. Külömben mindenek öszve zavarodnának, naponként új fajokat látnánk származni, mellyeket az előtt sem észre nem vettünk soha, se nem hallottuk, se nem olvastuk; hogy mások is jegyzetek volna meg.

Az illyes zavarodást a' dolgok' természete sem engedi. Jeles tapasztalások után tanították ugyan is a' híres Malpighius, Grevius, Leuvenhoekeius 's mások (leginkább nagyító üvegek által) hogy a' mit eredésnek hívunk, nem egyéb hanem a' plánták' tsupa kiterjedések, mellyek már régen a' magban lappangottak. A' magban előre benne van a' fű vagy fa. El vagynak benne rejtődzve a' részek, mellyek mikor kifejtődznek, eredni mondjuk a' Plántákat. Azért szükség, hogy azt állítsd; hogy a' konkoly a' búza magvában lappang, ha azt állítod; hogy a' konkoly a' búzából leszs. De ha abban a' magban konkoly van, abból soha egyéb más nem származik, hanem konkoly, akarmelly helyen 's akarmelly időben vessed.

Hívő. Hát a' körtvély 's alma magból nem ered e' más természetű körtvély 's almafa? Ki nem tudja; hogy Hazájokon kívül a' plánták el fajúlnak? Hasonló okokon mi tilt meg; hogy a' búzának konkollyá való változását ne állítsuk?

Nem hívő. Felette különböz az az által változás azoktól, mellyeket te el fajzásoknak, a' Fűvészek külömbségeknek neveznek. Kik szerint a' Plánta változhatik ugyan; de természetét egészen le nem vetkezheti. Minéműek a' plánta' különbözö nagysága, a' leveleknek színekre való különbözése, a' foltok, számok, formák, szélesség, keskenység; a' virágok' tellyessége, többsége, a' gyümölcsök' nedve, színe, íze, figurája, nagysága, mellyeket vagy az Éghajlat, vagy a' levegő, Föld, táplálás minéműsége, 's több e' félek okoznak — és mesterséges készitással is tehetni. Nem külömben mint ugyan azon Atyának látunk különbözö formájú, nagyságú 's test állású gyermekeit. Ezt tehát nem kell össze za-

varni azzal, a' mit állítgatnak; hogy a' Faj más Fájja, vagy inkább a' Nem más Nemmé által változik. Mert olly különböző a' búza a' konkolytól, mind gyökerére, mind szárára, mind leveleire, mind kalászszáznak formájára, mivoltára, a' magnak nagyságára figurájára nézve; hogy azt az által változást egygy átaljan fogva hihetetlennek állítom, 's az is valósággal.

Ezen rövid Értekezés után, meg győződhetnek az én felljebb érintett babonás vélekedésű emberim a' felől; hogy sem a' búza konkollyá, sem a' konkoly ismét búzává semmiképpen nem változik által; hanem mindenik mindenkör a' maga magvából leszen. Hogy tehát régenten konkolyos búzát vetvén, még is tisztát arattak, az onnan lett; hogy a' konkolynak ideje nem lévén, a' földben benn maradt, búzájuk pedig mind ki kelvén, sem férgek, sem hangyák, sem madarak el nem emésztvén, gazdagon vissza fizette Tavali fogyatkozásokat. De bezzeg ez idén nints meg nekünk ez a' szerentsénk; mert az őszön nagyon konkolyost kénytelenítettvén vetni, 's az idő a' konkolynak szolgálván, annyi konkolyt fogunk aratni, hogy az egészen el fogja rútitani aratásunkat.

K. S.

II. L i t e r a t u r a.

A. H a z a i L i t e r a t u r a.

Könyv-vizgálatás.

1. T. T. Kis Sándor Ur' közönséges Abéczéje minden Nemzetektől bévetethető-e?

Mindenek előtt némelly jegyzeteket szükség előbocsátanunk, hogy a' kérdés' fejtéséhez helyesen szólhassunk.

Ősz.